

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Державного навчального
закладу «Черкаське вище
професійне училище будівельних
технологій»

№ _____

**ІНСТРУКЦІЯ
ВСТУПНОГО ІНСТРУКТАЖУ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ,
ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ ТА ДІЙ У НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ
ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ЧЕРКАСЬКЕ ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ БУДІВЕЛЬНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ»**

1. Загальні положення

1.1. Інструкція вступного інструктажу з питань цивільного захисту, техногенної безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях (далі – Інструкція) призначена для організації і здійснення заходів, спрямованих на попередження виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій, на проведення робіт із забезпечення оперативного на них реагування, рятування життя та збереження здоров'я людей, зниження розмірів збитків від надзвичайних ситуацій, а також ліквідацію їх наслідків в Державному навчальному закладі «Черкаське вище професійне училище будівельних технологій» (далі – заклад освіти).

1.2. Інструкцію розроблено відповідно до Кодексу цивільного захисту України, Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану», наказу Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 №1417 «Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні», постанови Кабінету Міністрів України від 26.06.2013 № 444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях», наказу Міністерства внутрішніх справ України від 05.11.2018 №879 «Про затвердження Правил техногенної безпеки».

1.3. Вступний інструктаж з питань цивільного захисту, техногенної безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях (далі – вступний інструктаж) проводиться з усіма працівниками, які щойно прийняті на роботу (постійну або тимчасову), незалежно від їх освіти, стажу роботи, посади, здобувачами освіти, а також з особами, які прибули у відрядження до закладу освіти, студентами при проходження ними виробничої практики.

1.4. Запис про проведення вступного інструктажу реєструється у відповідних журналах під особистий підпис особи, яку інструктують.

1.5. Допуск до роботи осіб, які не пройшли вступний інструктаж з питань цивільного захисту, техногенної безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях забороняється.

2. Визначення термінів

Надзвичайна ситуація - обстановка на окремій території чи суб'єкті господарювання або водному об'єкті, яка характеризується порушенням нормальних умов життєдіяльності населення, спричинена катастрофою, аварією, пожежею, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, застосуванням засобів ураження або іншою небезпечною подією, що призвела (може призвести) до виникнення загрози життю або здоров'ю населення, великої кількості загиблих і постраждалих, завдання значних матеріальних збитків, а також до неможливості проживання населення на такій території чи об'єкті, провадження на ній господарської діяльності.

Надзвичайні ситуації техногенного характеру – транспортні аварії (катастрофи), пожежі, неспровоковані вибухи чи їх загроза, аварії з викидом (загрозою викиду) небезпечних хімічних, радіоактивних, біологічних речовин, раптове зруйнування споруд та будівель, аварії на інженерних мережах і спорудах життєзабезпечення, гідродинамічні аварії.

Надзвичайні ситуації природного характеру – небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні морські та прісноводні явища, деградація ґрунтів чи надр, природні пожежі, зміна стану повітряного басейну, інфекційна захворюваність людей, сільськогосподарських тварин, масове ураження сільськогосподарських рослин хворобами чи шкідниками, зміна стану водних ресурсів та біосфери, тощо.

Зона надзвичайної ситуації – окрема територія, де склалася надзвичайна ситуація техногенного або природного характеру.

Аварійна ситуація – стан потенційної небезпеки, що характеризується порушенням меж (або умов) безпечної експлуатації, але не перейшов в аварію, при якому всі несприятливі впливи джерел небезпеки на працівників, населення та навколишнє середовище утримуються у прийнятих межах за допомогою відповідних технічних засобів.

Аварія - небезпечна подія техногенного характеру, що спричинила ураження, травмування населення або створює на окремій території чи території закладу загрозу життю або здоров'ю населення та призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняє наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище.

Катастрофа – велика за масштабами аварія чи інша подія, що призводить до тяжких наслідків.

Техногенна безпека - відсутність ризику виникнення аварій та/або катастроф на потенційно небезпечних об'єктах, а також у суб'єктів господарювання, що можуть створити реальну загрозу їх виникнення. Техногенна безпека характеризує стан захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного характеру. Забезпечення техногенної безпеки є особливою (специфічною) функцією захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій.

Техногенна надзвичайна ситуація - це стан, при якому внаслідок виникнення джерела техногенної надзвичайної ситуації на об'єкті, визначеній території або акваторії порушуються нормальні умови життя і діяльності людей, виникає загроза їх життю і здоров'ю, завдається шкода майну населення, економіці і довкіллю.

Об'єкт підвищеної небезпеки - об'єкт, який згідно із законом вважається таким, на якому є реальна загроза виникнення аварії та/або надзвичайної ситуації техногенного чи природного характеру.

Стихійне лихо - природне явище, що діє з великою руйнівною силою, заподіює значну шкоду території, на якій відбувається, порушує нормальну життєдіяльність населення, завдає матеріальних збитків.

Система оповіщення - комплекс організаційно-технічних заходів, апаратури і технічних засобів оповіщення, апаратури, засобів та каналів зв'язку, призначених для своєчасного доведення сигналів та інформації про виникнення надзвичайних ситуацій до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та населення.

Оповіщення - доведення сигналів і повідомлень органів управління цивільного захисту про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, аварій, катастроф, епідемій, пожеж тощо до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій та населення.

3. Можливі надзвичайні ситуації на території міста та області

3.1. Техногенного характеру:

- аварії на залізниці та автошляху з витоком небезпечних хімічних речовин;
- аварії з викиданням небезпечних хімічних речовин на інших об'єктах;
- пожежі, вибухи;
- аварії в електроенергетичних системах;
- аварії в системах життєзабезпечення (в системах водовідведення із скиданням забруднюючих речовин, в теплових мережах, на котельних установках, на газопроводі систем газопостачання, в системах життєзабезпечення населення питною водою);
- аварії на очисних спорудах;
- раптове руйнування будівель та споруд;
- наявність в навколишньому середовищі шкідливих та радіоактивних речовин понад гранично допустимі концентрації.

3.2. Природного характеру:

- геофізичні надзвичайні ситуації (землетрус);
- геологічні надзвичайні ситуації (зсуви, осідання земної поверхні, підвищення рівня ґрунтових вод, обвали);
- метеорологічні:
 - а) пов'язані з атмосферними опадами – сильна злива, великий град, сильній снігопад;
 - б) пов'язані з температурою - сильні морози, сильна спека, засуха;

в) інші – сильній вітер, пильові бурі, сильне налипання снігу, снігові замети, сильні: ожеледиця, хуртовина, туман, гроза;

- гідрологічні надзвичайні ситуації поверхневих вод (паводки, посуха, затоплення);

- пожежі в природних екологічних системах (лісові, степові, польові (на сільськогосподарських угіддях);

- медико - біологічні (інфекційні захворювання людей та тварин, отруєння людей, масова загибель диких тварин, ураження сільськогосподарських рослин хворобами та шкідниками).

3.3. Соціального характеру:

- збройні напади, захоплення та утримання об'єктів державного значення;

- установлення вибухового пристрою в багатолюдному місці, установі, житловому секторі, транспорті;

- нещасні випадки з людьми (при виконанні службових обов'язків, нещасні випадки, не пов'язані з виконанням трудових обов'язків).

4. Можливі надзвичайні ситуації на території закладу освіти

4.1. Техногенного характеру:

- аварії з викиданням небезпечних хімічних речовин на інших об'єктах;

- у наслідок пожеж;

- аварії в системах життєзабезпечення (водовідведення, котельня, теплова мережа);

- у наслідок раптового руйнування будівлі;

- у наслідок наявності в навколишньому середовищі шкідливих та радіоактивних речовин понад гранично допустимі концентрації.

4.2. Природного характеру:

- геофізичні надзвичайні ситуації (землетрус);

- метеорологічні:

а) пов'язані з атмосферними опадами – сильна злива, великий град, сильний снігопад;

б) пов'язані з температурою – сильні морози та спека;

в) інші - сильній вітер, пильові бурі, сильне налипання снігу, снігові замети, сильна: ожеледиця, хуртовина, туман, гроза;

- медико-біологічні (інфекційні захворювання людей).

4.3. Соціального характеру:

- збройні напади, захоплення та утримання приміщень будівель за адресами: вул.Чорновола 168, проспект Хіміків, 56;

- установлення вибухового пристрою в приміщенні, де розташовано заклад освіти, житловому секторі, транспорті, що знаходиться поряд з приміщеннями закладу освіти;

- нещасні випадки при виконанні службових обов'язків.

4.4. Потенційно небезпечні об'єкти на території закладу

Електрогосподарство, теплове господарство, водопроводно-каналізаційне господарство, гаражі.

5. Дії працівників під час надзвичайних ситуацій

З метою привернення уваги населення до початку передачі термінової інформації територіальними органами цивільного захисту включаються сирени, наявні на відповідній території, що означає подачу попереджувального сигналу оповіщення «**УВАГА ВСІМ!**».

Після подачі звукового сигналу сирени передається мовна інформація про надзвичайну ситуацію. У повідомленні міститься інформація про надзвичайну ситуацію, місце і час її виникнення; територію (район, масиви, вулиці, будинки тощо), яка потрапляє в осередки (зони) ураження; порядок дій при надзвичайних ситуаціях та іншу інформацію.

Текст звернення до населення повторюється протягом 5 хвилин після подачі звукових сигналів.

Почувши звук електросирени «**УВАГА ВСІМ!**», необхідно:

- з'ясувати значення і зміст інформації;
- спокійно, уникаючи паніки, діяти відповідно до отриманих вказівок;
- повідомити про отриману інформацію інших, за можливістю надати їм допомогу.

Працівники, які перебувають на роботі, повинні виконувати всі розпорядження директора закладу освіти.

Працівники повинні знати:

- вимоги стосовно власної безпеки та безпеки закладу освіти;
- основні номери телефонів оперативних чергових аварійно-рятувальних формувань та у разі виявлення порушень негайно повідомляти їх про можливу небезпеку;
- розміщення засобів пожежогасіння, зв'язку та правил їх використання;
- розташування основних та запасних виходів з приміщення;
- евакуаційні виходи, проходи, підходи до засобів пожежогасіння, панелей управління електричним обладнанням;
- порядок надання домедичної допомоги потерпілим;
- правила користування засобами радіаційного, хімічного захисту та захисними спорудами;
- як швидко застосовувати засоби для локалізації та усунення джерела небезпеки, у випадку виникнення надзвичайної ситуації в робочий час.

При виконанні заходів щодо усунення небезпеки необхідно швидко без метушні покинути приміщення. У разі загрози життю працівників евакуаційна комісія закладу освіти повинна негайно організувати їх рятування (виведення у безпечні зони), організувати зустріч аварійно-рятувальних служб, що прибувають для локалізації або ліквідації аварії, надати їм допомогу у виборі найбезпечнішого шляху для під'їзду до джерела небезпеки або інших місць,

необхідних для виконання ними своїх повноважень, поінформувати про основні небезпеки об'єкта.

5.1. Дії працівників у разі виникнення пожеж

У разі виникнення пожежі дії працівників закладу освіти мають бути спрямовані на створення безпеки людей, в першу чергу дітей, їх евакуацію та рятування.

Працівник закладу освіти, який виявив пожежу або її ознаки (задимлення, запах горіння або тління різних матеріалів, різке підвищення температури в приміщенні тощо), зобов'язаний:

- негайно повідомити про це за телефоном до найближчого пожежно-рятувального підрозділу (101 або 651261), при цьому слід чітко назвати місцезнаходження об'єкта, місце виникнення пожежі, а також свою посаду та прізвище;

- задіяти систему оповіщення людей про пожежу; розпочати самому і залучити інших осіб до евакуації людей з будівлі до безпечного місця згідно з планом евакуації;

- сповістити про пожежу директора закладу освіти або особу, що його заміщує;

- організувати зустріч пожежно-рятувальних підрозділів, вжити заходів щодо гасіння пожежі наявними в закладі та установі засобами пожежогасіння.

Під час проведення евакуації та гасіння пожежі необхідно:

- з урахуванням обстановки, що склалася, визначити найбезпечніші евакуаційні шляхи і виходи до безпечної зони у найкоротший строк;

ліквідувати умови, які сприяють виникненню паніки. З цією метою працівникам закладів освіти не можна залишати здобувачів освіти без нагляду з моменту виявлення пожежі та до її ліквідації;

- евакуацію людей слід починати з приміщення, у якому виникла пожежа, і суміжних з ним приміщень, яким загрожує небезпека поширення вогню і продуктів горіння. Здобувачів освіти з особливими освітніми потребами слід евакуювати в першу чергу;

- у зимовий час на розсуд осіб, які здійснюють евакуацію здобувачі освіти можуть заздалегідь одягтися або взяти теплий одяг із собою;

- ретельно перевірити всі приміщення, щоб унеможливити перебування у небезпечній зоні дітей;

- виставляти пости безпеки на входах у будівлі, щоб унеможливити повернення дітей і працівників до будівлі, де виникла пожежа;

- у разі гасіння слід намагатися у першу чергу забезпечити сприятливі умови для безпечної евакуації людей;

- з метою запобігання поширенню вогню, диму утримуватися від відчинення вікон і дверей, а також від розбивання скла.

Залишаючи приміщення або будівлі, що постраждали від пожежі, потрібно зачинити за собою всі двері і вікна.

Приміщення, що палає, треба долати, накривши голову та закривши рота й носа мокрою тканиною або верхнім одягом. Скрізь сильно задимлені приміщення пересуватися треба зігнувшись чи «повзком», двері необхідно

відчиняти обережно, ховаючись за них, убезпечивши себе від спалаху полум'я.

Надати першу долікарську допомогу постраждалим під час пожежі, у разі потреби вжити заходів щодо транспортування їх у найближчий медичний заклад.

Директор закладу освіти або особа, яка його заміщує, що прибув на місце пожежі, зобов'язаний:

- перевірити, чи повідомлено пожежно-рятувальний підрозділ про виникнення пожежі;

- здійснювати керівництво евакуацією людей та гасінням пожежі до прибуття пожежно-рятувальних підрозділів. У разі загрози для життя людей негайно організувати їх рятування, використовуючи для цього всі наявні сили і засоби;

- організувати перевірку наявності всіх учасників навчально-виховного процесу, евакуйованих з будівлі, за списками і журналами обліку навчальних занять;

- виділити для зустрічі пожежно-рятувальних підрозділів особу, яка добре знає розміщення під'їздних шляхів та вододжерел;

- перевірити включення в роботу системи протипожежного захисту;

- вилучити з небезпечної зони всіх працівників та інших осіб, не зайнятих евакуацією людей та ліквідацією пожежі;

- у разі потреби викликати до місця пожежі медичну та інші служби;

- припинити всі роботи, не пов'язані з заходами щодо ліквідації пожежі;

- організувати відключення мереж електропостачання, систем вентиляції та кондиціонування повітря і здійснення інших заходів, що сприяють запобіганню поширенню пожежі;

- організувати евакуацію матеріальних цінностей із небезпечної зони, визначити місця їх складування і забезпечити в разі потреби їх охорону;

- інформувати керівника пожежно-рятувального підрозділу про наявність людей у будівлі.

5.2. При витоку природного газу

Заклад освіти розміщений в приміщеннях, де відсутнє газове устаткування. Враховуючи, що поряд розташовані житлові будівлі, при появі запаху газу негайно відкрити квартирки (вікна, фрамуги тощо), не вмикати і не вимикати електроприлади, викликати аварійну службу за телефоном «104».

5.3. При аварії на електричних мережах

При аварії на електричних мережах необхідно відключити електричне обладнання та доповісти про подію директору. Забороняється самостійно проводити ремонт електромереж.

5.4 Паводки, повені, катастрофічні затоплення

Паводок - короткочасне і неперіодичне піднімання рівня води в річці, що виникає в результаті швидкого танення снігу при відлизі, льодовиків, рясних дощів, пропусків води з водосховищ. Паводок може викликати повінь.

Підтоплення можуть виникати несподівано і тривати від декількох хвилин до 2-3 годин і більше. При виникненні підтоплення можливі перебої в роботі об'єктів життєзабезпечення, перебої чи відключення енергопостачання, зупинка руху і аварії за участю громадського і особистого транспорту, ушкодження або руйнування будівель і споруд, промислових і сільськогосподарських підприємств, блокування людей в підвальних і заглиблених приміщеннях, в громадському і особистому транспорті, ушкодження комунікацій, небезпека поразки електричним струмом, загроза життя і здоров'ю людей.

Повінь - значне затоплення водою місцевості в результаті підйому рівня води в річці, озері або морі, що викликається різними причинами. Повінь на річці виникає від різкого зростання кількості води внаслідок танення снігу або льодовиків, розташованих в її басейні, а також в результаті випадання рясних опадів. Повені нерідко викликаються підвищенням рівня води в річці внаслідок того, що захаращується русла льодом при льодоході (затору) або унаслідок закупорювання русла під нерухомим крижаним покривом скупченнями внутрішньо водного льоду і утворення крижаної пробки (зажора). Повені можуть бути обумовлені також проривами гребель.

Катастрофічне затоплення - це гідродинамічне лихо, яке є результатом руйнування штучної чи природної греблі і полягає в стрімкому затопленні хвилиною прориву нижче розташованої місцевості і виникненні повені

Катастрофічне затоплення поширюється зі швидкістю хвилі прориву і призводить через якийсь час після прориву греблі до затоплення великих територій шаром води від 0,5 до 10 м і більше. Утворюються зони затоплення.

Час протягом якого затоплені території можуть знаходитися під водою, коливається від 4 годин до декількох діб.

При отриманні попередження про загрозу затоплення внаслідок виходу з русел великих та малих річок або внаслідок руйнування гребель водосховищ і виникнення катастрофічного затоплення, слід дотримуватися встановленого порядку, без зволікання вийти у безпечні та підвищені місця.

Дії в разі загрози виникнення паводку, повені, катастрофічного затоплення.

Уважно слухайте інформацію та повідомлення про надзвичайну ситуацію та інструкцію про порядок дій.

Зберігайте спокій, попередьте оточуючих, надайте необхідну допомогу особам з інвалідністю, дітям і людям похилого віку.

Від'єднайте всі електричні прилади від електромережі.

Перенесіть найбільш коштовні речі і продукти харчування на верхні поверхи або підніміть на верхні полиці.

Якщо будівлі потрапляють в зону можливого підтоплення, рекомендується прийняти попереджувальні заходи:

- створити ущільнення в притворах дверей і вікнах підвальних, цокольних і перших поверхів;
- очистити від сміття водоскидні канали в районі будівель;
- закрити вентиляційні отвори в підвальних приміщеннях з метою попередження вступу зовнішніх поверхневих вод;
- звільнити підвали від майна і продовольства;
- заготовити мостки, дошки і опори до них для облаштування проходів до будівель на підтоплюваних ділянках;
- заздалегідь скласти перелік документів, особистих речей і майна, необхідних у разі евакуації.

Дії в зоні раптового затоплення під час повені, паводку

Зберігайте спокій і уникайте паніки.

Швидко зберіть особисті документи, цінності й інші необхідні речі.

Надайте необхідну допомогу дітям, особам з інвалідністю, людям похилого віку і підготуйтеся до евакуації.

За можливістю негайно залиште зону затоплення.

Перед виходом із будівлі вимкніть електропостачання. Закрийте вікна і двері, якщо є час - закрийте вікна і двері першого поверху дошками.

Перевірте, чи немає поблизу потерпілих, надайте по можливості їм допомогу.

Підніміться на верхні поверхи або горищні приміщення.

До прибуття рятувальників залишайтеся на верхніх поверхах, даху, деревах або інших піднесеннях, сигналізуйте рятувальникам, щоб у них була можливість швидко вас знайти.

Потрапивши у воду, зніміть з себе важкий одяг і взуття, відшукайте поблизу предмети, за допомогою яких можна протриматися на воді до часу, поки надійде допомога.

В разі загрози масштабного затоплення проводитиметься евакуація населення. Громадяни повинні прибути у вказаний час на місце збору і мати особисті документи, речі першої необхідності, ліки, невеликий запас продуктів харчування та питної води.

Евакуація проводиться, зазвичай, у найближчі населені пункти, що перебувають поза зоною затоплення. Евакуйованих розташовують у громадських будівлях, а також у помешканнях жителів цього населеного пункту.

Дії під час рятувальних робіт.

Проявіть витримку і самовладання, суворо дотримуйтеся вимог рятувальників.

Не переповнюйте рятувальні засоби (катери, човни, плоты та інші плавзасоби), оскільки це загрожує безпеці рятувальників і врятованих.

Потрапивши у воду, слід скинути з себе важкий одяг та взуття, відшукати поблизу предмети, що височать над водою або плавають, скористатися ними до прибуття допомоги.

5.5 При землетрусі

У випадку оповіщення про загрозу землетрусу необхідно діяти швидко, упевнено, спокійно, без паніки: відключити подачу електроенергії та води і залишити будівлю.

На вулиці слід якомога швидше відійти від будівлі на безпечне місце у напрямку майдану, широких вулиць, спортивних майданчиків та незабудованих ділянок. При цьому необхідно суворо дотримуватись громадського порядку, не допускати метушні та паніки, чітко виконувати розпорядження евакуаційної комісії.

Якщо землетрус почався несподівано та раптово, а покинути будівлю не виявляється можливим, необхідно стати в дверному або віконному отворі, відразу після першого підземного поштовху швидко вийти на вулицю.

5.6. Ураган, буря та смерчі

Ураган – це атмосферний вихор великих розмірів зі швидкістю вітру до 120 км на годину, а в приземному шарі – до 200 км/год.

Буря – це тривалий, дуже сильний вітер зі швидкістю, яка більша 20 метрів на секунду. Вона звичайно спостерігається при проходженні циклону й супроводжується сильним хвилюванням на морі, озерах, річках та руйнуваннями на суші.

Смерч – атмосферний вихор, що виникає у грозовій хмарі й поширюється долілиць, часто до самої поверхні Землі у вигляді темного хмарного рукава або хобота, діаметром у десятки і сотні метрів.

Основними ознаками виникнення ураганів, бур і смерчів є:

- посилення швидкості вітру й різке падіння атмосферного тиску;
- зливові дощі й штормовий нагін води;
- бурхливе випадання снігу й ґрунтового пилу.

Отримавши повідомлення про загрозу снігової бурі, урагану, смерчу необхідно:

- зібрати працівників, довести до них обстановку та поставити завдання у відповідності до розпорядження штабу ЦЗ;
- організувати герметизацію приміщень;
- організувати укріплення окремих елементів будинків і споруд;
- підготувати засоби аварійного освітлення;
- створити запас питної води, продуктів харчування;
- під час бурі або інших стихійних лих заборонити вихід людей із приміщення;
- перейти з легких будівель у більш міцні будинки або в захисні спорудження цивільного захисту.

Дії під час урагану, бурі, смерчу

Якщо ураган (буря, смерч) застали Вас у приміщенні, відійдіть від вікон і займіть безпечне місце біля стін внутрішніх приміщень, у коридорі, біля вбудованих шаф, у ванних кімнатах, туалетах, коморах, у міцних шафах, під столами. Відключіть електроенергію, закрийте крани на газових мережах.

У темний час доби використовуйте ліхтарі, лампи, свічки; включіть радіоприймач для одержання інформації органів з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення; по можливості, перебувайте в заглибленому укритті, у сховищах і т.п.

Якщо ураган, буря або смерч застали Вас на вулиці, тримайтеся як найдалі від легких будівель, ліній електропередачі, дерев тощо. Для захисту від уламків, що летять, і осколків скла використовуйте аркуші фанери, картонні й пластмасові ящики, дошки й інші підручні засоби.

Під час сніжної бурі вкривайтеся в будинках. При курній бурі закрийте обличчя марлевою пов'язкою, хусткою, шматком тканини, а очі – окулярами.

При надходженні сигналу про наближення смерчу необхідно негайно зійти в укриття, підвал будинку або льох, або вкритися під ліжком і іншими міцними меблями – ніщо інше не допоможе.

Після відходу головної небезпеки, після припинення стихійного явища необхідно з'ясувати, чи не має навколо Вас поранених людей, чи не потрібна комусь невідкладна допомога.

5.7. У разі великого граду та сильного дощу (зливи)

По можливості не виходити з будівель до закінчення найбільших опадів (великого граду). При сильній зливі уникати місць, розташованих нижче рівня горизонту (підвалів, підземних переходів).

5.8. Під час грози

Під час грози вжити наступних заходів:

- при перебуванні в приміщеннях закладу освіти необхідно зачинити всі вікна та двері. В приміщеннях не повинно бути протягу, оскільки це притягує кулькову блискавку;

- уникати високих дерев, металевих парканів, стін, біля яких ростуть дерева. Ховатися під одиноким високим деревом небезпечно для життя;

- ні в якому разі не бігати;

- звернути увагу на місцевість: якщо на деревах помітні сліди від потрапляння блискавки, то ґрунт навколо має високу провідність електрики і блискавка б'є туди постійно, не підходити близько до таких дерев. Найбільше проводять розряди електрики – дуб, тополя, сосна та ялина, найменше – верба, клен та кущі;

- якщо ви опинилися в полі, необхідно знайти заглиблення в землі. Воно повинно бути сухим – волога земля сильніше проводить електрику. Якщо поблизу немає сухого заглиблення, сховатися в мокрій землі, але не лягати в повний зріст;

- якщо з собою є парасолька, ні в якому разі не розкривати її, оскільки конструкція має металеві прутки, що притягують розряди;

- якщо ви знаходитесь в автомобілі, небезпека не загрожує, але не забудьте зняти всі металеві антени з поверхні автомобіля, які можуть притягувати розряди;

- під час грози забороняється користуватися мобільними телефонами, персональними комп'ютерами, оскільки всі електричні прилади, зокрема мобільні телефони, є своєрідними приймачами для кулькових блискавок.

5.10. При ожеледиці

- перед виходом з будинку наклеїти на підошву лейкопластир, ізоляційну стрічку, двосторонній скотч;
- ходити неквапливо, ноги злегка розслабити в колінах;
- не тримати руки в кишенях – це збільшує ймовірність падіння та отримання тяжких травм, особливо переломів;
- не наступати на металеві кришки люків, що вкриті льодом;
- не перебігати проїжджу частину дороги.

5.11. При утворенні крижаних бурульок

Не заходити за межі встановлених попереджувальних знаків та огорожень місць можливого падіння бурульок, а в місцях їх відсутності самому звертати увагу на наявність небезпечних утворень з криги та снігу на дахах будинків.

5.12 Аварії (катастрофи) на хімічно небезпечних об'єктах

Найбільшу небезпеку для населення становлять аварії на хімічно небезпечних об'єктах, які виробляють, використовують у технологічному процесі виробництва, зберігають та транспортують аміак, азотну, сірчану кислоту, сірчаний ангідрид та хлор. Аварії (катастрофи) можуть супроводжуватись викидом (вилівом) небезпечних хімічних речовин в атмосферу і на поверхню ґрунту. Вдихання зараженого повітря може призвести до ураження органів дихання, а також очей, шкірних покривів та інших органів.

Найбільш розповсюдженими хімічно-небезпечними речовинами на Україні є хлор, аміак, різні хімікати, пестициди, кислоти та інші хімічні сполуки.

ХЛОР - це газ зеленувато-жовтого кольору з різким задушливим запахом. Важчий за повітря. При випаровуванні і з'єднанні з парою води в повітрі стелиться над землею у вигляді туману зеленувато-білого кольору, може проникати в нижчі і підвальні приміщення будинків і споруд. При виході в атмосферу з несправних ємностей димить. Пара сильно подразнює органи дихання, очі і шкіру.

Ознаки отруєння: різка біль у грудях, сухий кашель, блювання, порушення координації руху, задуха, різь в очах, слезотеча. При вдиханні великих концентрацій можлива смерть.

Засоби індивідуального захисту: цивільні протигази усіх типів, камери захисні дитячі, а при їх відсутності - ватно-марлева пов'язка або рушник, попередньо змочені водою або 2%-вим розчином питної соди.

АМІАК - це безбарвний газ із різким задушливим запахом. Легший за повітря. Добре розчиняється у воді. При виході в атмосферу з несправних ємностей димить. Небезпечний при вдиханні. Пара сильно подразнює органи дихання, очі і шкіру.

Ознаки отруєння: прискорене серцебиття, порушення частоти пульсу, нежить, кашель, різь в очах і сльозотеча, важке дихання, а при тяжкому отруєнні - нудота і порушення координації руху, маревний стан. При високих температурах можлива смерть.

Дії при оповіщенні про хімічне зараження.

Отримавши інформацію про викид в атмосферу ХНР і про небезпеку хімічного зараження, необхідно надіти засоби індивідуального захисту органів дихання, найпростіші засоби захисту шкіри (плащі, накидки) і покинути район аварії.

Якщо засоби індивідуального захисту відсутні і вийти з району аварії неможливо, залишайтеся у приміщенні, включіть гучномовець місцевого радіомовлення (радіоприймач, телевізор); чекайте повідомлень управління (відділу) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення (міста, області). Щільно закрийте вікна і двері, димоходи, вентиляційні люки. Вхідні двері завішайте шторою, використовуючи ковдри і будь-які щільні тканини. Заклейте щілини у вікнах і стики рам плівкою, лейкопластиром або звичайним папером від проникнення у приміщення парів (аерозолів) ХНР. Виходьте із зони хімічного зараження у бік, перпендикулярний напрямку вітру. Обходьте переходи через тунелі, яри, лощини - у низьких місцях може бути висока концентрація ХНР.

Почувши розпорядження про евакуацію, будьте уважні до вказівок управління (відділу, штабу ЦЗ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення області (міста) і ретельно виконуйте їх.

При евакуації транспортом уточніть час і місце посадки.

Не запізнюйтесь і не приходьте раніше призначеного строку. Попередьте про евакуацію і від'їзд оточуючих.

Вийшовши із зони зараження, зніміть верхній одяг і провітритіть його на вулиці, прийміть душ, умийтесь з милом, ретельно вимийте очі і прополощіть рот.

При підозрі на ураження сильнодіючими отруйними речовинами виключіть будь-які фізичні навантаження, прийміть велику кількість пиття (чай, молоко і т. д.) та зверніться до медичного працівника або в медичний заклад.

5.13 Забруднення ртуттю

Ртуть - метал сріблясто-білого кольору, у звичайних умовах легко рухома рідина, що при ударі поділяється на дрібні кульки, у 13,5 разів важча за воду.

Температура плавлення - + 38,9 С. З підвищення температури випаровування ртуті збільшується.

Пари ртуті та її сполуки дуже отруйні.

З попаданням до організму людини через органи дихання ртуть акумулюється та залишається там на все життя.

Встановлена максимально допустима концентрація парів ртуті для житлових і робочих приміщень – 0,0003 мг/м.

Концентрація парів ртуті в повітрі понад 0,2 мг/м викликає гостре отруєння організму людини.

Симптоми:

Гостре отруєння проявляються через 8-24 години, починається загальна слабкість, головний біль та підвищується температура. Згодом – болі в животі, розлад шлунка, хворіють ясна.

Хронічне отруєння є наслідком вдихання малих концентрацій парів ртуті протягом тривалого часу. Ознаками такого отруєння є зниження працездатності, швидка стомлюваність, послаблення пам'яті і головний біль, в окремих випадках можливі катаральні прояви з боку верхніх дихальних шляхів, кровотечі ясен, легке тремтіння рук та розлад шлунка.

Тривалий час ніяких ознак може й не бути, але потім поступово підвищується стомлюваність, слабкість, сонливість – головний біль, апатія й емоційна нестійкість. Починає порушуватися мова, тремтять руки, а у важких випадках – ноги і все тіло. Ртуть уражає нервову систему, а тривалий вплив її викликає навіть божевілля.

Боротьба з великою кількістю ртуті та її парів дуже складна. Хіміки називають її **демеркурацією**.

Демеркурація може проводитися двома способами:

- **хіміко-механічним** – механічний збір кульок ртуті з подальшою обробкою забрудненої поверхні хімічними реагентами (після такого способу обробки приміщення потребує посиленого провітрювання);

- **механічним** – механічний збір кульок ртуті з поверхні з наступною заміною підлоги, штукатурки або капітальним ремонтом будівлі (цей спосіб може застосовуватися разом з хіміко-механічним).

Якщо ви виявили або побачили кульки ртуті в будь якому місці, будь ласка, негайно сповістіть про це керівництво закладу.

Дії персоналу при забрудненні приміщення ртуттю.

Якщо в приміщенні розлито невелика кількість ртуті (розбито ртутний термометр):

- виведіть з приміщення всіх людей;
- відчиніть настіж усі вікна у приміщенні;
- максимально ізолюйте від людей забруднене приміщення, щільно зачиніть всі двері;
- захистіть органи дихання хоча б вологою марлевою пов'язкою;
- негайно починайте збирати ртуть: збирайте спринцівкою великі кульки і відразу скидайте їх у скляну банку з розчином (2 г перманганату калію на 1

літр води), більш дрібні кульки збирайте щіточкою на папір і теж скидайте в банку. Банку щільно закрийте кришкою. Використання пілососа для збирання ртуті – забороняється;

- вимийте забруднені місця мильно-содовим розчином (400 грамів мила і 500 грамів кальцинованої соди на 10 літрів води) або розчином перманганату калію (20 грамів на 10 літрів води);

- зачиніть приміщення після обробки так, щоб не було сполучення з іншими приміщеннями, і провітруйте протягом трьох діб;

- утримуйте в приміщенні, по можливості, температуру не нижче 18 – 20 градусів С для скорочення термінів обробки протягом проведення всіх робіт;

- вичистіть та промийте чорним розчином марганцівки підшви взуття, якщо ви наступили на ртуть.

Якщо ртуті розлито більш, ніж у термометрі:

- зберігайте спокій, уникайте паніки;

- виведіть з приміщення всіх людей, надайте допомогу дітям, особам з інвалідністю та людям похилого віку – вони підлягають евакуації в першу чергу;

- захистіть органи дихання хоча б вологою марлевою пов'язкою;

- відчиніть настіж усі вікна;

- ізолюйте максимально забруднене приміщення, щільно зачиніть всі двері;

- швидко зберіть документи, цінності, ліки, продукти та інші необхідні речі;

- вимкніть електрику.

- негайно викличте фахівців через місцевий державний орган з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення. У крайньому випадку зателефонуйте в поліцію.

5.14 Надзвичайна ситуація епідемічного характеру

У разі виникнення і розповсюдження групових та масових інфекційних захворювань необхідно:

- забезпечити виконання заходів та рекомендацій органів охорони здоров'я із профілактики попереджень інфекційних захворювань;

- посилити контроль за дотриманням гігієни та протиепідемічного режиму;

- у разі захворювання працівника негайно ізолювати його та організувати обстеження;

- забезпечити захист продуктів харчування та питної води від зараження;

- організувати лабораторну перевірку питної води та продуктів харчування;

- щоденно проводити дезінфікування приміщень, звернути особливу увагу на приміщення побуту.

6. Надання першої долікарської допомоги потерпілим при нещасних випадках

Перша долікарська допомога – комплекс екстрених медичних заходів, які проводяться на місці ураження і здійснюються самими потерпілими, іншою людиною або рятівником. Основна мета такої допомоги складається з найпростіших втручань, які можуть запобігти або зменшити тяжкі наслідки уражень, а іноді врятувати життя потерпілому.

Основними завданнями першої долікарської допомоги - припинення факторів, що загрожують життю постраждалого.

Перша долікарська допомога передбачає первинні реанімаційні заходи:

- штучне дихання, серцева діяльність: при легеневій реанімації роблять 12-15 вдювань (рот в рот) в хвилину, при зовнішньому масажі серця – 6 натискувань в хвилину на грудину двома руками (дітям – 80 натискань, однією рукою). Непрямий масаж серця проводиться з обов'язковою штучною вентиляцією легенів, при цьому на одне вдювання робиться 5 натискувань на грудину;

- іммобілізація травмованих ділянок тіла - це знерухомилення травмованих ділянок тіла, для чого використовують стандартні шини або підручні матеріали (рейки, дошки, інше);

- зупинка кровотечі в залежності від виду (кровотечі бувають артеріальні, венозні та капілярні):

а) при артеріальній кровотечі, спочатку пальцем натискають на судину, щоб припинити кровотечу, а потім накладають стерильну стискуючу пов'язку або джгут для зупинки крові;

б) при венозній кровотечі на рану накладається стерильна стискуюча пов'язка;

в) при капілярній кровотечі після обробки рани йодом накладається стерильна пов'язка.

При опіках на вражені ділянки тіла накладають стерильні пов'язки, а при хімічному опіку спочатку протягом 10-15 хв. уражене місце промивають чистою водою (в зимовий період підігрітою), а потім накладають стерильну пов'язку.

Після надання першої долікарської допомоги, за необхідності, доставити потерпілого до лікувального закладу або викликати «швидку допомогу» за телефоном «103».

Провідний фахівець з питань цивільного захисту

Олександр ЧУВАКІН